

Efficiency And Effectiveness of Theses and Dissertations in The Field of Higher Education in Solving the Higher Education Issues and Responding to The National Needs: Obstacles and Solutions

Asghar. Zamani^{1*}, Mahtab. Pouratashi²

¹ Associate Professor, Higher Education Management Studies, Institute for Research & Planning in Higher Education, Tehran, Iran

² Associate Professor, Comparative Studies in Higher Education, Institute for Research & Planning in Higher Education, Tehran, Iran

* Corresponding author email address: a.zamani@irphe.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Zamani, A., & Pouratashi, M. (2024). Efficiency And Effectiveness of Theses and Dissertations in The Field of Higher Education in Solving the Higher Education Issues and Responding to The National Needs: Obstacles and Solutions. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(4), 81-102.

© 2024 the authors. Published by Institute for Research and Planning in Higher Education (IRPHE), Tehran, Iran. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

ABSTRACT

This study was conducted with the aim of identifying the obstacles of efficiency and effectiveness of theses and dissertations in the field of higher education in solving the higher education issues and responding to the national needs, and also providing solutions to remove those obstacles. This applied research used the qualitative method of content analysis and the Delphi technique. The data collection tools were interviews and questionnaires obtained from the content analysis of the interviews. The participants were experts in the field of higher education, including academic staff members and higher education managers, and graduates of higher education fields. In the Delphi section, after completing 3 rounds, a consensus was reached regarding the obstacles, as well as the solutions for the efficiency and effectiveness of graduate theses and dissertations in the field of higher education in solving the higher education issues and responding to the national needs. SPSS software was used for data analysis. The results indicate that the existing obstacles for the effectiveness and efficiency of theses and dissertations in the fields of higher education and their solutions are divided into 6 categories. The first category is related to the student and the preparation of theses and dissertations (researcher). The second category is related to the supervisor, advisor, and referee (they are the guiding and monitoring team of the research). The third category is related to the (educational and research) department, faculty and university. In the fourth category, the obstacles and solutions related to the higher education system (extra-academic factors) and in the fifth category, there are factors outside the institution of higher education. Finally, in the sixth category there are obstacles and solutions related to dissertations and theses. Based on the results of the research, among the best solutions for the effectiveness and efficiency of the results of theses and dissertations, includes: strengthening the research capabilities of students and their ethical education, monitoring the completion of reforms requested by referees, and supervisors' and advisors' awareness to the issues and needs of higher education.

Keywords: efficiency, effectiveness, thesis, dissertation, higher education, national need.

کارآمدی و کارآیی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی: موانع و راهکارها

اصغر زمانی^{۱*}، مهتاب پورآتش^۲

۱. دانشیار، گروه مطالعات مدیریت آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران
 ۲. دانشیار، گروه مطالعات تطبیقی و نوآوری در آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: a.zamani@irphe.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

زمانی، اصغر، و پورآتش، مهتاب. (۱۴۰۳). کارآمدی و کارآیی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی: موانع و راهکارها. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳۰(۴)، ۱۰۲-۸۱.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY 4.0) صورت گرفته است.

پژوهش حاضر با هدف شناسایی موانع کارآمدی و کارآیی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی و ارائه راهکارهایی برای برداشتن آن موانع انجام شده است. این پژوهش از نوع تحقیق کاربردی است و از روش کیفی تحلیل محتوا و تکنیک دلفی بهره برده است. ابزار جمع آوری اطلاعات نیز مصاحبه و پرسشنامه حاصل از تحلیل محتوای متن مصاحبه‌ها بود. مشارکت کنندگان این پژوهش را خبرگان حوزه آموزش عالی شامل اعضای هیات علمی و مدیران آموزش عالی و متخصصین و فارغ التحصیلان گرایش‌های رشته آموزش عالی، تشکیل دادند. در بخش دلفی پس از انجام ۳ دور در خصوص موانع و مشکلات و همچنین راهکارهای کارآمدی و کارآیی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی، اجماع صورت پذیرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم افزار SPSS استفاده گردیده است. نتایج حاصل حاکی از آن است که موانع و مشکلات موجود برای کارآیی و کارآمدی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی و راهکارهای آن، به ۶ مقوله کلی تقسیم‌بندی می‌گردد. بخشی از این چالش‌ها و راهکارها که در دسته اول قرار می‌گیرند، مربوط به دانشجو و تهیه پایان‌نامه و رساله (مجری پژوهش) می‌باشد. دسته دوم مربوط به استاد راهنما و مشاور و داور (تیم هدایت‌کننده و ناظر پژوهش هستند و دسته سوم مربوط به گروه (آموزشی و پژوهشی)، دانشکده و دانشگاه می‌باشند. در دسته چهارم، مشکلات و موانع و راهکارهای مربوط به نظام آموزش عالی (عوامل برون دانشگاهی) و در دسته پنجم، عوامل بیرون از نهاد آموزش عالی قرار دارد. نهایتاً اینکه در دسته ششم مشکلات و موانع و راهکارهای مربوط به رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها قرار دارد. براساس نتایج حاصل پژوهش، از جمله بهترین راهکارها برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها شامل: تقویت توانمندی‌های پژوهشی دانشجویان و تربیت اخلاق مدارانه آنان، مساله محوری پژوهش، نظارت برانجام اصلاحات درخواستی داوران و اشراف اساتید راهنما و مشاور به مسائل و نیازهای آموزش عالی است.

کلیدواژه‌گان: کارآیی، کارآمدی، رساله، پایان‌نامه، آموزش عالی، نیازهای ملی.

مقدمه

یکی از مؤثرترین عوامل ارتقای جامعه بشری در سطوح مختلف، تولید علم است. با نگاهی به کشورهای پیشرفته پی خواهیم برد که علوم، تنها از راه آموزش تولید نمی‌شوند و در این زمینه پژوهش نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. توانایی بشر معاصر در حل معضلات جامعه، حاصل پژوهش بوده و هر اندازه مسائل پیچیده‌تر می‌شوند ضرورت برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های آن بیشتر احساس می‌شود. افزون بر رسالت آموزش، پژوهش نیز اغلب بر عهده دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی است. دانشگاه به عنوان یکی از برجسته‌ترین سازمان‌های علمی و یکی از ارکان توسعه که دارای اثرگذاری‌های متعددی در سطح محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی هستند (Alipour Hafezi, 2024). با عمل به مسئولیت‌های خاصی که دارد، می‌تواند جایگاه مهمی در پیشرفت و تعالی جامعه داشته باشد. دوره تحصیلات تکمیلی بخشی از نظام آموزش عالی است؛ مشخصه اصلی و فعالیت بارز یک دانشجوی تحصیلات تکمیلی در تمام رشته‌ها، نگارش پایان‌نامه و رساله است (Amiri et al., 2023). رساله و پایان‌نامه محصول یک فعالیت فکری نشأت گرفته از تجربه، دانش، مهارت‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و پژوهشی دانشجویان است که برای تقویت این فعالیت فکری و محصول آن باید به مسائلی مانند "حمایت هنجاری و قانونی از فعالیت‌های فکری"، "استفاده منطقی از نتایج فعالیت‌های فکری" و "حمایت مؤثر از حقوق مالکیت معنوی" توجه نمود (Ivanova & Ivanov, 2019). از سوی دیگر سنت حاکم بر آموزش عالی کشورهای پیشرفته، حداقل در پنجاه سال گذشته، تربیت نیروی انسانی باکیفیت عالی و مناسب برای حل مشکلات جامعه بوده است. دانشگاه‌ها کوشیده‌اند بروندادهای آنان دارای تفکری خلاق باشند، تا بتوانند تفکرات خود را انتقال دهند، مساله‌گشایی کنند و در نهایت نقش مهمی را در بهبود زندگی خود و دیگران ایفا نمایند (Behzadi & Davarpanah, 2011).

از همین رو از سایر بروندادهای دانشگاه مانند رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی که در حوزه پژوهش قرار دارند نیز انتظار می‌رود که مساله‌گشایی کنند و کارآمدی و کارایی داشته باشند. لیکن عدم استفاده از یافته‌ها و نتایج پژوهش‌ها و کاربست آن‌ها می‌تواند تمام هزینه‌ها و زحمات دانشجو و به دنبال آن اقدامات و فعالیت‌های دانشگاه و نظام آموزش عالی را از بین ببرد. بر همین اساس این پژوهش قصد دارد تا موانع کارآمدی و کارایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی را شناسایی نماید و راهکارهایی برای برداشتن آن موانع ارائه دهد.

مبانی نظری پژوهش

امروزه کارایی دانشگاه در گرو تعالی و بهبود پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و عملکرد تحقیقات دانشگاهی برای پاسخگویی به مشکلات جامعه است (Degl'Innocenti et al., 2019). همچنین از زمره ی دستاوردهای اطلاعاتی با ارزش دانشگاهی در هر رشته‌ای که بعد از طی فرآیندهای بررسی و ارائه ی نتایج مبتنی بر علوم، می‌توانند نقش قابل توجهی در شناخت نیازها و مشکلات جامعه و پاسخگویی به آن‌ها داشته باشند، پایان‌نامه‌ها هستند. علی‌رغم این، در عمل شاهد هستیم پایان‌نامه‌ها چگونه که باید، راه‌گشای حل مسائل جامعه نیستند و به طور عمده به الگو و مرجعی برای استفاده دانشجویان محدود می‌شوند (Amiri et al., 2023). رساله‌ها و پایان‌نامه یکی از مولفه‌های اصلی آموزش برای تولید علم و توسعه یک رشته است که امروزه همراه با افزایش آمار تعداد آنها، موضوع کارایی و کارآمدی آن‌ها و نتایج آن‌ها نیز مطرح می‌شود (Niedomysl et al., 2018). کارایی پژوهشی را می‌توان به نسبت دستاوردهای پژوهش با توجه به منابع صرف شده (ورودیها)، بررسی نمود. به بیان دیگر فرایند تولید پژوهش، دارای چند ورودی و چند خروجی است. یکی از اهداف فعالیت تحقیقاتی و خروجی آن، تولید دانش جدید است که به صورت آشکار (انتشارات، ثبت اختراعات، سخنرانی در کنفرانس، پایگاه داده و غیره) و ناملموس (ارتقای سطح بینش و...) مورد استفاده قرار می‌گیرد

(Abramo & D'Angelo, 2014) اما بررسی کارایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها نشان می‌دهد که ضعف‌ها و اشکالاتی در بخش‌های مختلف پایان‌نامه‌ها و رساله وجود دارد که کاربست و کارآمدی آن‌ها را تحت الشعاع خود قرار داده است. نتایج تحقیقی که کاربرد پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی را مورد بررسی قرار داده است، نشان داد که موانعی همچون "ضعف سیستم اطلاع‌رسانی و ارتباطی"، "ضعف مدیریتی، مشکل‌های حقوقی، فرهنگی، مالی و پشتیبانی، سازمانی"، "ضعف تخصصی اساتید" و "مشکلات پیوند با ساختار و محتوای پایان‌نامه" در کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها وجود دارد (Enteshari Najafabadi et al., 2011). طاهری قلعه تکی و همکاران (Taheri Ghaletaki et al., 2020) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی سواد پژوهشی دانشجویان از راه کیفیت‌سنجی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی روان‌شناسی تربیتی" به این نتیجه رسیدند که ضعیف‌ترین بخش‌های پایان‌نامه‌ها مقدمه، بیان مسئله، اهمیت و ضرورت و نقد پژوهش‌های پیشین است. زمانی و پورآتشی (Zamani & Pouratshi, 2017) در پژوهشی با عنوان "نقدی بر وضعیت کمی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی" بیان داشتند که دانشگاه‌های مختلفی در کشور اقدام به پذیرش دانشجو و فارغ‌التحصیل نمودن آنان در رشته آموزش عالی و گرایش‌های مختلف آن نموده‌اند که حاصل آن رشد کمی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های متعدد در رشته آموزش عالی و گرایش‌های چندگانه آن می‌باشد. به گونه‌ای که در حدود بیش از ۶۰۰ پروپوزال در این رشته و گرایش‌های آن تصویب شده و یا در حال تدوین و تصویب می‌باشد. و این درحالی است که همچنان دانشگاه‌های متعدد کشور در حال پذیرش دانشجو در این رشته و گرایش‌های مختلف آن هستند. این امر حاکی از رشد کمیت چشمگیر در پژوهش‌هایی است که در قالب پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دوره دکتری این رشته در حال انجام است و اکنون این سوال پیش می‌آید که آیا این رشد کمی به رشت کیفی در حوزه آموزش عالی کشور منجر شده است یا خیر. و آیا این حجم گسترده از پژوهش توانسته است باری را از روی دوش نظام آموزش عالی کشور بردارد و مساله‌های نظام دانشگاهی و آموزش عالی کشور را حل نماید یا خیر. پاسخ این مهم نیازمند بررسی عمیق، دقیق و کیفی دارد. و نیازمند آگاهی از هدفها و خواسته‌های ذینفعان و کارفرمایان ... دارد. در بررسی ارزیابی شاخص‌های هدف‌مندی پایان‌نامه‌ها مشخص شد که محققان این شاخص‌ها را در بخش ورودی نظیر رتبه علمی استاد راهنما و داوران، رعایت می‌کنند اما در بخش فرآیند نظیر انتخاب و تصویب موضوع و خروجی نظیر روش پژوهش و تحلیل داده‌ها، مواد مربوط به آئین‌نامه را رعایت نمی‌کنند (Khan Babazadeh Ghadim, 2015). در تحقیقی مشابه، مهمترین نقاط ضعف پایان‌نامه‌ها در کلیات تحقیق، ارائه و تحلیل و خروجی علمی پایان‌نامه‌ها شناسایی شد (Babae & Samanian, 2021). در پژوهشی (Majidi & Naderi, 2017) با عنوان آسیب‌شناسی کاربست نظریه در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علوم سیاسی، به این نتیجه رسیدند که پایان‌نامه‌های علوم انسانی و به خصوص علوم سیاسی دچار آسیب‌هایی از قبیل نبود درک درستی از مفهوم و جایگاه نظریه در پایان‌نامه، عدم به کارگیری نظریه در تحلیل، عدم کاربست صحیح نظریه در چارچوب تحلیلی، نبود مطالعه و تحلیل کافی و بهره‌گیری کلیشه‌ای از نظریه‌ها، خلط بین روش و نظریه، نبود یکپارچگی مطالب متناسب با چارچوب نظری، ضعف نتیجه‌گیری و نتایج ناکارآمد می‌شوند (Ayeni et al., 2017). در پژوهشی با عنوان بررسی و آسیب‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی در دانشگاه کردستان؛ بیان داشتند که حوزه مطالعات مدیریت آموزشی باید به سمت و سوی آسیب‌شناسی، مسئله‌شناسی، آینده پژوهی و پیش‌بینی چالش‌های حوزه آموزش و پرورش عمومی ایران به عنوان صنعت رشد جامعه، سوق پیدا کند. همچنین بیشتر پایان‌نامه‌های انجام شده در حوزه مطالعات کاربردی و موردی است و در حوزه مطالعات بنیادی توسط دانشجویان و به کمک و هدایت استادان این موضوع صورت نگرفته است.

روش پژوهش

با توجه به اینکه هدف پژوهش حاضر، شناسایی موانع کارآمدی و کارآیی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی است و به دنبال ارائه راهکارهایی جهت بهبود و رفع مشکلات می‌باشد، از نوع تحقیق کاربردی است. و از روش کیفی تحلیل محتوا و تکنیک دلفی بهره برده است. بدین نحو که در ابتدا براساس اهداف و سوالات پژوهش به صورت هدفمند با خبرگان حوزه آموزش عالی شامل اعضای هیات علمی و مدیران آموزش عالی (۸ نفر) و فارغ التحصیلان گرایش‌های رشته آموزش عالی (۳ نفر)، مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته تا رسیدن به اشباع نظری (۱۱ مصاحبه) صورت پذیرفت. بعد از انجام مصاحبه، پیاده‌سازی آن و کدگذاری متن مصاحبه‌ها، پرسشنامه‌ای بسته پاسخ به منظور استفاده از تکنیک دلفی، تنظیم گردید و در اختیار اعضای گروه دلفی قرار داده شد. مشارکت کنندگان بخش دلفی را ۲۳ نفر از متخصصین، که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده بودند، تشکیل دادند. مشارکت کنندگان افرادی بودند که نسبت به موضوع پژوهش دارای فهم و اطلاعات کاملی بودند و دارای شاخص‌هایی چون استاد و پژوهشگر دانشگاهی در زمینه آموزش عالی، دارای دانش و تجربه پژوهشی در حوزه آموزش عالی، مدیران ستادی وزارت علوم تحقیقات و فناوری که در تعامل مستقیم با آموزش عالی و دانشگاه‌ها بوده‌اند و همچنین برخی از فارغ التحصیلان این رشته بودند. مطالعه دلفی تا جایی ادامه یافت که نسبت به موضوع مورد نظر اجماع حاصل گردید. اجماع در این پژوهش در تکنیک دلفی به این معنی است که حداقل دو سوم مشارکت کنندگان نسبت به موضوع مورد نظر بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای توافق (نظر کامل موافقم و موافقم) داشتند. در این مطالعه پس از انجام ۳ دور در خصوص موانع و مشکلات و همچنین راهکارهای کارآمدی و کارآیی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی، اجماع صورت پذیرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در قسمت دلفی نیز از جداول توزیع فراوانی با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده گردیده است.

یافته‌های پژوهش

الف: بخش مصاحبه

سوال نخست پژوهش در خصوص شناسایی موانع و مشکلات موجود برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی بود. همانگونه که بیان شد برای پاسخ به این سوال، ابتدا مصاحبه انجام شد. نتایج کدگذاری به همراه مقوله‌های شناسایی شده در جدول ۱ ارایه شده است.

جدول ۱

نتایج کدگذاری به همراه مقوله‌های استخراج شده در خصوص موانع و مشکلات کارآیی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	تعداد کدهای شناسایی شده
موانع و مشکلات کارآیی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی	۱. مشکلات و موانع مربوط به دانشجو و تهیه پایان‌نامه و رساله (مجری پژوهش)	۳۰
	۲. مشکلات و موانع مربوط به استاد راهنما و مشاور و داور (تیم هدایت کننده و ناظر پژوهش)	۲۰
	۳. مشکلات و موانع مربوط به گروه (آموزشی و پژوهشی)، دانشکده و دانشگاه	۳۹
	۴. مشکلات و موانع مربوط به نظام آموزش عالی (عوامل برون دانشگاهی)	۳۷
	۵. مشکلات و موانع مربوط به عوامل بیرون از نهاد آموزش عالی	۱۴
	۶. مشکلات و موانع مربوط به رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	۱۸

آنچه که از تحلیل مصاحبه‌ها به دست می‌آید، بدین شرح است که موانع و مشکلات موجود برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی به ۶ مقوله کلی تقسیم‌بندی می‌گردد. بخشی از این چالش‌ها که در دسته اول قرار می‌گیرند، مربوط به دانشجو و تهیه پایان‌نامه و رساله (مجری پژوهش) می‌باشد. این عوامل پراکندگی گسترده‌ای دارند و از دلایل مختلفی نیز نشات می‌گیرند. در دسته دوم از مقوله‌های کلی که مربوط به مشکلات و موانع مربوط به استاد راهنما و مشاور و داور (تیم هدایت‌کننده و ناظر پژوهش هستند نیز مقوله‌ها و عوامل مرتبط متعددی احصاء گردیدند. این عوامل مربوط می‌شوند به: اساتید راهنما، اساتید مشاور و اساتید داور رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها. به طور کلی این عوامل به تیم هدایت و نظارت رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها بر می‌گردند. در دسته سوم از موانع و مشکلات موجود برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی، مشکلات و موانع مربوط به گروه (آموزشی و پژوهشی)، دانشکده و دانشگاه قرار می‌گیرد. در این دسته از عوامل برخی مرتبط با گروه تخصصی است و برخی مربوط به دانشکده و برخی نیز مرتبط با دانشگاه می‌باشند.

در دسته چهارم از مشکلات و موانع، بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل مصاحبه‌ها و کدگذاری‌های صورت گرفته، مشکلات و موانع مربوط به نظام آموزش عالی (عوامل بیرون دانشگاهی) قرار می‌گیرد. این عوامل نیز به نوبه خود به عوامل متعددی چون ساختار فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و مدیریتی نظام آموزش عالی و همچنین، قوانین و مقررات و سیاست‌های آموزش عالی و... باز می‌گردند. در دسته پنجم از موانع و مشکلات احصاء شده، مشکلات و موانع مربوط به عوامل بیرون از نهاد آموزش عالی قرار دارد. این عوامل خود می‌تواند ناشی از عوامل مختلفی همچون عوامل فرهنگی، عوامل سیاسی و اجتماعی، عوامل اقتصادی و مالی، زیرساخت فنی و فناوری و همچنین، قانونی و اخلاقی و... باشند. نهایتاً اینکه در دسته ششم از موانع و مشکلات موجود برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی، مشکلات و موانع مربوط به رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها قرار دارد. این عوامل باعث عدم کیفیت اثر، برای کارایی و کاربرد در جامعه و آموزش عالی می‌گردد. سوال دوم پژوهش در خصوص شناسایی راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی بود. برای پاسخگویی به این سوال نیز مصاحبه به عمل آمد. نتایج حاصل در **جدول ۲** ارائه شده است.

جدول ۲

نتایج کدگذاری‌ها به همراه مقوله‌های استخراج شده در خصوص راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	تعداد کدهای شناسایی شده
راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی	۱. راهکارهای مربوط به دانشجو و تهیه پایان‌نامه و رساله (مجری پژوهش)	۱۵
	۲. راهکارهای مربوط به استاد راهنما و مشاور و داور (تیم هدایت‌کننده و ناظر پژوهش)	۱۸
	۳. راهکارهای مربوط به گروه (آموزشی و پژوهشی)، دانشکده و دانشگاه	۲۶
	۴. راهکارهای مربوط به نظام آموزش عالی (عوامل بیرون دانشگاهی)	۲۹
	۵. راهکارهای مربوط به عوامل بیرون از نهاد آموزش عالی	۸
	۶. راهکارهای مربوط به رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	۷

مشارکت‌کنندگان در پژوهش معتقد بودند که راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی، مبتنی بر رفع موانع و مشکلات کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی است و با رفع آن‌ها در

واقع این مشکل حل خواهد شد. به بیان دیگر، راهکارهای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله ها را، در رفع موانع و مشکلات کارآیی و کارآمدی آن می دانستند.

براساس کدگذاری صورت گرفته راهکارهای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی به ۶ مقوله کلی تقسیم بندی می گردد. بخشی از این راهکارها که در دسته اول قرار می گیرند، مربوط به دانشجو و تهیه پایان نامه و رساله (مجری پژوهش) می باشد. در دسته دوم از مقوله های کلی که مربوط به راهکارهای مربوط به استاد راهنما و مشاور و داور (تیم هدایت کننده و ناظر پژوهش هستند نیز مقوله ها و عوامل مرتبط متعددی احصاء گردیدند. این عوامل مربوط می شوند به: اساتید راهنما، اساتید مشاور و اساتید داور رساله ها و پایان نامه ها. به طور کلی این عوامل به تیم هدایت و نظارت رساله ها و پایان نامه ها بر می گردند. در دسته سوم از راهکارهای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی، عوامل مربوط به گروه (آموزشی و پژوهشی)، دانشکده و دانشگاه قرار می گیرد. در این دسته از عوامل برخی مرتبط با گروه تخصصی است و برخی مربوط به دانشکده و برخی نیز مرتبط با دانشگاه می باشند. در دسته چهارم از راهکارها، بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل مصاحبه ها و کدگذاری های صورت گرفته، راهکارهای مربوط به نظام آموزش عالی (عوامل برون دانشگاهی) قرار می گیرد. این عوامل نیز به نوبه خود به عوامل متعددی چون ساختار فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و مدیریتی نظام آموزش عالی و همچنین، قوانین و مقررات و سیاست های آموزش عالی و... مرتبط هستند. در دسته پنجم از راهکارهای احصاء شده، راهکارهای مربوط به عوامل بیرون از نهاد آموزش عالی قرار دارد. این راهکارها خود می تواند مرتبط با عوامل مختلفی همچون عوامل فرهنگی، عوامل سیاسی و اجتماعی، عوامل اقتصادی و مالی، زیرساخت فنی و فناوری و همچنین، قانونی و اخلاقی و... باشند. نهایتاً اینکه در دسته ششم از راهکارهای پیشنهادی برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی، راهکارهای مربوط به رساله ها و پایان نامه ها قرار دارد. رعایت این عوامل باعث بهبود کیفیت اثر، برای کارایی و کاربرد در جامعه و آموزش عالی می گردد.

ب: بخش دلفی

همانگونه که بیان گردید بعد از اتمام فرایند مصاحبه و تحلیل آن، پرسشنامه دلفی تدوین و توزیع گردید. یافته های حاصله در ادامه ارایه شده است.

دور اول مطالعه دلفی: تعداد ۱۵۸ مانع برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی و ۱۰۳ راهکار برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی که در مرحله مصاحبه شناسایی شده بود، در قالب پرسشنامه ای ساختارمند در اختیار اعضای پنل دلفی قرار گرفت. براساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها در دور اول، تعداد ۱۳۹ مورد از موانع و مشکلات موجود برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی و هم چنین تعداد ۹۵ مورد از راهکارهای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی، مورد اجماع نظر اعضای مشارکت کننده قرار گرفتند.

دور دوم مطالعه دلفی: در این دور از اعضا خواسته شد تا بار دیگر موانع و مشکلات کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی و همچنین راهکارهای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی را که حاصل اجماع دور قبل بوده است را به دقت مورد بررسی قرار دهند. بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها در دور دوم مشخص شد که مشارکت کنندگان نسبت به ۱۳۹ مانع و مشکلات شناسایی شده در دور اول برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی، اجماع نظر داشتند. همچنین نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها در دور دوم مشخص نمود که مشارکت کنندگان نسبت به ۹۵ راهکار شناسایی شده برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان نامه ها و رساله های گرایش های رشته آموزش عالی، اجماع نظر دارند. همچنین

در دور دوم در قالب یک سوال باز پاسخ از اعضای مشارکت‌کننده خواسته شد تا ضمن اظهار نظر در خصوص موانع و مشکلات کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی و همچنین راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی، در صورت امکان راهکارهای دیگر و موانع و مشکلات دیگری نیز به لیست‌های ارائه شده اضافه نمایند. بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات به دست آمده در خصوص این سوال، تعداد هفت مانع و مشکل و تعداد شش راهکار جدید شناسایی شد. نتایج در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۳

نتایج دور دوم در خصوص موانع و مشکلات اضافه شده برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی

ردیف	موانع و مشکلات
۱	شفاف نبودن حقوق طرفین و اختیارات و وظایف آن‌ها در خصوص کاربرد و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به ویژه پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی که حمایت مالی دریافت کرده اند
۲	نبودن و کاستی تجربه و مهارت در حوزه پژوهشی برای کارایی و کاربست نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها
۳	عدم توجه و آموزش و ساماندهی به دانشجویان که در تهیه رساله و پایان‌نامه به دانشجویان کمک می‌کنند (افراد) به جز تیم پژوهش که به دانشجویان کمک می‌کنند)
۴	تحمیل استاد راهنما و مشاور به دانشجویان از گروه (به جای استفاده از اساتید سایر مراکز که فراغت دارند)
۵	تنوع موضوعی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و عدم تخصص اعضای هیئت علمی
۶	عدم تعمیم‌پذیری نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها
۷	مشغله بیرونی استاد راهنما و مشاور و عدم کنترل فعالیت اعضای هیئت علمی در خارج از دانشگاه

جدول ۴

نتایج دور دوم در خصوص راهکارهای اضافه شده برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی

ردیف	راهکارها
۱	تدوین قوانین جامع و شفاف در خصوص حقوق طرفین و اختیارات و وظایف آن‌ها در خصوص کاربرد و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به ویژه پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی که حمایت مالی دریافت می‌کنند.
۲	برطرف کردن کاستی تجربه و مهارت در حوزه پژوهشی برای کارایی و کاربست نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها
۳	فرهنگ‌سازی، وضع قوانین، و نظارت برای پرهیز از خدمات دانشجویان که در تهیه رساله و پایان‌نامه به دانشجویان کمک می‌کنند (افراد) به جز تیم پژوهش که به دانشجویان کمک می‌کنند)
۴	استفاده از ظرفیت‌های سایر دانشگاه‌هایی که استاد راهنما و مشاور فراغت بال بیشتری دارند با در نظر داشتن تنوع موضوعی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و عدم تخصص اعضای هیئت علمی
۵	کنترل مشغله بیرونی و خارج از دانشگاه استاد راهنما و مشاور در زمان تعیین راهنمایی و مشاوره اعضای هیئت علمی
۶	تعمیم‌پذیر نمودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها

دور سوم مطالعه دلفی: در دور سوم، موانع و مشکلات و راهکارهایی که در دور دوم نسبت به آن‌ها اجماع حاصل شده بود به همراه موانع و مشکلات جدید پیشنهادی و عوامل آن در قالب پرسشنامه بسته پاسخ در اختیار اعضای پنل دلفی قرار گرفت. از مشارکت‌کنندگان درخواست شد تا بار دیگر در قالب طیف ۵ درجه‌ای لیکرت، میزان موافقت یا مخالفت خود را با هر یک از مشکلات و موانع و همچنین راهکارهای احصا شده بیان نمایند. نتایج حاصل در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۵

نتایج دور سوم در خصوص موانع و مشکلات موجود برای کارآیی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی

درصد توافق	عوامل	موانع و مشکلات
۱۰۰	مشکلات و موانع	عدم توانمندی پژوهشی دانشجو و بنیه ضعیف آنها
۱۰۰	مربوط به دانشجو و	عدم علاقه و بی‌انگیزگی دانشجو به پژوهش
۹۵/۷	تهیه پایان‌نامه و	اشتغال دانشجو در زمان انجام رساله و پایان‌نامه
۹۱/۳	رساله(مجری	تعامل پایین دانشجو با استاد راهنما
۸۷/۰	پژوهش)	عزت نفس پایین برخی دانشجویان در تهیه رساله و پایان‌نامه‌ها
۹۵/۷		اهداف و انگیزه مدرک‌گرایی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی
۹۵/۷		انفعال دانشجو در یادگیری و انجام پژوهش
۸۷/۰		کیفیت پایین در انجام پایان‌نامه و رساله‌ها
۱۰۰		مساله محور نبودن موضوع انتخابی دانشجو
۱۰۰		عدم توانایی شناسایی مساله مورد نیاز جامعه توسط دانشجو
۹۵/۷		انتخاب موضوعات تکراری که فقط جامعه آماری متفاوت است
۹۵/۷		علاقه به انجام موضوعات غیر کاربردی و ساده
۹۱/۳		عدم توجه به موضوعات جدید و خلاقیت در تدوین مساله جدید
۹۱/۳		کلی بودن و عملیاتی نبودن نتایج و راهکارهای پیشنهاد شده در پایان‌نامه و رساله‌ها
۹۵/۷		عدم بودجه کافی دانشجو برای انجام پژوهش با هزینه‌های زیاد
۸۷/۰		ضعف در بررسی و استفاده مناسب از پیشینه تحقیق
۹۵/۷		گزارش‌گری دانشجو در پایان‌نامه و رساله و عدم دارا بودن توانایی اظهار نظر علمی
۹۵/۷		کم بود انگیزه برای عملیاتی کردن یافته‌های پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها
۱۰۰		عدم ارتباط و تعامل موثر دانشجو با جامعه و صنعت برای انتخاب موضوع
۹۵/۷		عدم آشنایی با انجام تحقیقات کاربردی و متدهای آن
۹۱/۳		تعیین موضوعات رساله و پایان‌نامه بر اساس علاقه فردی و دیدگاه شخصی نه کاربرد و نیاز جامعه
۹۱/۳		عدم توانایی در تهیه یک پیشنهاد مناسب و مفید
۹۱/۳		عدم اقبال دانشجو به انتخاب موضوع بدیع و تازه و چالشی
۹۵/۷	مشکلات و موانع	عدم نظارت دقیق استاد راهنما در انتخاب مساله پژوهش
۹۱/۳	مربوط به استاد	ضعف استاد در تشخیص مساله کاربردی پژوهش که مورد نیاز است
۸۷/۰	راهنما و مشاور و	تعداد زیاد دانشجویان تحت راهنمایی استاد راهنما و ضعف نظارت بر پژوهش
۸۷/۰	داور (تیم هدایت	عدم ارتباط استاد و جامعه و صنعت برای همکاری و انتخاب مساله کاربردی
۱۰۰	کننده و ناظر	عدم ارتباط استاد راهنما با وزارت عتف و مدیران آموزش عالی و شناخت مسایل آنان
۹۵/۷	پژوهش)	عدم تاثیر استاد مشاور در انتخاب مساله پایان‌نامه یا رساله
۹۱/۳		عدم فرصت استاد مشاور در مشاوره دقیق و کاربردی
۹۱/۳		فرمایشی بودن نقش استاد مشاور در اکثر رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها
۱۰۰		رها شدن دانشجو در پژوهش توسط تیم پژوهش بدون نظارت و همراهی دقیق
۱۰۰		عدم توجه به مسایل و موضوعات کاربردی توسط تیم پژوهش
۹۱/۳		عدم دقت نظر داوران در کاربردی بودن نتایج پایان‌نامه و رساله در هنگام داوری
۹۵/۷		عدم پی‌گیری جدی برای رفع اشکالات و نظرات داوران در جلسه دفاعیه توسط دانشجو
۱۰۰		مشخص نبودن نیازهای تحقیقاتی مدیران ارشد وزارت عتف برای اساتید راهنما و مشاور این رشته
۹۱/۳		روحیه فردگرایی در اعضای هیات علمی که مانع اجتماع تیم قوی پژوهش می‌شود
۹۵/۷		شکاف‌های ارتباطی بین استاد و دانشجو
۱۰۰		تمایل به کسب ارتقای شغلی با تعداد بالاتر رساله و..
۸۷/۰		تعیین موضوعات رساله و پایان‌نامه بر اساس علاقه فردی و دیدگاه شخصی استاد راهنما
۸۷/۰		تنوع موضوعی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و عدم تخصص اعضای هیئت علمی

۹۱/۳	مشغله بیرونی استاد راهنما و مشاور و عدم کنترل فعالیت اعضای هیئت علمی در خارج از دانشگاه	
۹۵/۷	عدم تمایل اساتید به رساله و پایان‌نامه هزینه بر، زمان بر و با بروکراسی فراوان	
۱۰۰	عدم وجود ساز و کار مناسب فرایند داوری (چه کسی تعیین داور می‌کند؟ با چه تخصصی؟ چه مقدار اصلاحات انجام می‌شود؟ و کنترل کننده اصلاحات چه کسیست؟)	مشکلات و موانع مربوط به گروه (آموزشی و پژوهشی)، دانشکده و دانشگاه
۹۱/۳	فرآیند نامناسب و بدون توجه به کاربردی بودن و نیازهای آموزش عالی و جامعه در تصویب پیشنهاد در شوراهای پژوهشی	
۱۰۰	عدم تعیین دقیق اولویتهای پژوهشی بر اساس نیاز و رسالت رشته و طبق نیازهای جامعه و وزارت عتف در گروه، دانشکده و دانشگاه	
۱۰۰	عدم اطلاع رسانی مناسب در زمینه اولویتهای پژوهشی این رشته و نیازهای پژوهشی به دانشجویان	
۸۲/۶	عدم مشاوره علمی به دانشجویان در تنظیم پیشنهاد	
۱۰۰	نا مناسب بودن ترکیب تخصصی اعضای تایید کننده پیشنهاد	
۸۷/۰	عدم توجه کافی به انطباق موضوع طرح با اولویتهای پژوهشی و نیازهای جامعه	
۱۰۰	عدم ارتباط موثر گروه، دانشکده و دانشگاه در تهیه نیازهای پژوهشی مدیران ارشد وزارت عتف و یا جامعه	
۹۵/۷	عدم اختصاص هزینه کافی و متناسب به پیشنهادها کاربردی و تقاضا محور	
۸۲/۶	عدم نظارت مناسب بر حسن اجرای مراحل رساله و پایان‌نامه توسط گروه	
۹۵/۷	تأثیر داوری رساله و پایان‌نامه بر اساس برند استاد راهنما و مشاور	
۹۵/۷	تأثیر سلیقه، نظرات شخصی و ترکیب تخصصی اعضای شورای پژوهشی دانشکده بر تصویب پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۹۵/۷	عدم توجه کافی به کیفیت پیشنهاد (رعایت اخلاق علمی، روش علمی، کاربردی بودن و مساله محوری و...) در تصویب پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۸۷/۰	مشغله‌های شخصی و حرفه‌ای اعضای گروه و دانشکده در فرایند تصویب پیشنهادها	
۸۷/۰	استفاده از اساتید با رشته تخصصی غیر مرتبط در جایگاه مشاور و داور پایان‌نامه و رساله	
۸۲/۶	نبود رابطه جدی و نظام مند بین گروه و دانشکده و دانشگاه با کارفرمایان رشته	
۹۱/۳	عدم وجود فضای تعامل بین گروه با نهادهای تصمیم‌گیر در وزارت عتف و نیازمندی جامعه	
۹۵/۷	عدم توجه به رسالت و اهداف این رشته توسط گروه و دانشکده در راستای ارائه موضوع و تصویب پیشنهادها	
۹۱/۳	اختلاف سلیقه بین گروه و دانشکده با نهادهای بالادستی مجری در این خصوص	
۹۵/۷	وجود مسایل دست و پاگیر و عدم وجود اراده قوی در گروه و دانشکده و دانشگاه برای پرورش پیشنهادها در راستای منافع آموزش عالی و جامعه	
۱۰۰	حمایت ناکافی و عدم تشویق دانشگاه و دانشکده از کاربردی بودن رساله و پایان‌نامه	
۹۵/۷	عدم تفاوت بین پژوهش‌های کاربردی و مساله محور و غیر کاربردی برای ارتقای اعضای هیات علمی	
۸۷/۰	عدم مطالبه‌گری و الزام به کارگیری نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۸۷/۰	نبود نقشه راه مدون و بانک اطلاعات مسایل کاربردی در گروه و دانشکده	
۹۱/۳	عدم همکاری مناسب بین بخشی گروه و دانشکده و... و وجود بروکراسی فراوان برای طرح‌های مساله محور و ارتباط با وزارت عتف و جامعه	
۹۵/۷	تمایل گروه، دانشکده و دانشگاه به تسریع در فراغت از تحصیل دانشجو	
۸۷/۰	عدم شناخت کافی مدیران دانشگاهی از مسایل، مشکلات، نیازها و اهداف این رشته	
۹۱/۳	نبود سازوکار نشر نتایج پژوهش رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به صورت عموم به جامعه و وزارت عتف (کارفرما)	
۹۱/۳	نبود سازو کار کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در فرایند دفاع و داوری در دانشکده و دانشگاه	
۱۰۰	نبود بانک اطلاعات جامع از کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در گروه و دانشکده و دانشگاه	
۱۰۰	عدم نظارت دقیق و ایجاد واحد کاربردی‌سازی نتایج رساله‌ها	
۸۷/۰	وجود بعضا نگرش‌های سیاسی به محققین و دانشجویان دکتری و موضوعات رساله‌های آنان	
۱۰۰	جدایی گروه و دانشکده از جامعه و عدم پاسخگویی دانشگاه به جامعه	
۹۵/۷	موازی کاری گروه‌ها و دانشگاه‌ها در انتخاب مسایل پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها با نتایج گوناگون	
۹۵/۷	تحمیل استاد راهنما و مشاور به دانشجو از گروه (به جای استفاده از اساتید سایر مراکز که فراغت دارند)	
۸۷/۰	عدم آیین نامه خاص برای شرط انتخاب مساله و کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها براساس نیاز کشور	
۸۷/۰	جدایی مدیران ارشد و ستادی نهاد آموزش عالی از گروه‌های آموزش عالی و دانشکده‌ها	مشکلات و موانع مربوط به نظام
۸۷/۰	عدم استفاده از اساتید رشته آموزش عالی در کمیته‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر آموزش عالی	
۱۰۰	عدم ارائه لیست نیازها و استمداد مدیران ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از گروه‌های آموزش عالی و اساتید این رشته	

۹۱/۳	عدم اعلام و تعیین اولویت‌های مورد نیاز جامعه و آموزش عالی به دانشگاه توسط وزارت عتف	آموزش عالی (عوامل
۸۷/۰	عدم تنظیم قوانین ارتقاء اعضای هیات علمی براساس کاربرد و مساله محوری رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	برون دانشگاهی)
۸۷/۰	عدم وجود و تصویب قوانین تشویقی برای کاربرد و کارایی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۸۲/۶	عدم وجود سیاست‌گذاری مشخص در نحوه کارایی و کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و عدم تمرکز در اجرای آنها	
۹۵/۷	ضعف ارتباطی وزارت عتف با جامعه در این رابطه و عدم پیوند منطقی بین وزارت عتف و واحدهای مرتبط با این رشته و عدم ایجاد یک خط ارتباطی منسجم بین دانشگاه‌ها در رابطه با این رشته	
۹۵/۷	عدم تخصیص بودجه خاص و ویژه برای کاربردی‌سازی رساله‌های این رشته	
۱۰۰	منطبق نبودن سرفصل‌های درسی مصوب با نیازهای واقعی جامعه و آموزش عالی	
۹۱/۳	عدم تصویب قوانین مناسب برای کارایی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به عنوان شرط دفاع و عدم تعیین مسئول تایید کارایی آنها	
۹۱/۳	عدم وجود شرط کاربرد و کارایی پایان‌نامه و رساله‌ها در فرمهای جذب دانشجوی دکتری و جذب هیات علمی مصوب وزارت عتف	
۹۵/۷	نبود شاخص‌ها و معیارهای دقیق در خصوص کارایی و کاربرد رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	عدم وجود فرصت‌های تبادل نظر بین دانشجویان دکتری و اساتید این رشته با کارفرمایان فرضی مانند وزارت عتف و...	
۹۵/۷	فقدان نگرش قوی و مناسب به کارایی و کاربرد نتایج این رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در مدیران وزارت عتف	
۹۵/۷	تغییر سیاست‌ها و اولویت‌ها با تغییر مدیران و نگاه سیاسی و... به نتایج تحقیقات رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۱۰۰	نبود بانک اطلاعات مناسب و به روز از نیازهای وزارت عتف و جامعه در خصوص این رشته‌ها	
۹۵/۷	زمان بر بودن انجام رساله‌ها برای پاسخگویی به نیازهای فوری جامعه و وزارت عتف و عدم کفایت‌ساز و کار لازم برای تسریع در این کار	
۱۰۰	عدم ارایه نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به طور منظم به مدیران تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز	
۸۲/۶	عدم توجه کافی سیاست‌های وزارت عتف به پژوهش گر پروری در این رشته	
۹۵/۷	نبود الگوی مناسب ارتباطی بین وزارت عتف با اساتید و دانشجویان این رشته به منظور طرح مسایل و مشکلات	
۹۵/۷	عمل‌گرایی وزارت عتف و نیاز به برنامه اقدام در مقابل نظریه‌گرایی در نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	ناکارآمدی در ایجاد دفتر ارتباط بین جامعه و این رشته همانند رشته‌های فنی و دفاتر ارتباط با صنعت	
۹۱/۳	عدم نظارت وزارت عتف بر موضوعات پیشنهادی اساتید به دانشجویان این رشته و نتایج حاصله از رساله و پایان‌نامه‌ها	
۹۵/۷	عدم تمایل مدیران به استفاده از نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به دلیل مختلف از جمله شک در صحت نتایج و...	
۹۵/۷	پراکندگی جغرافیایی این رشته و عدم توجه به آمایش رشته	
۸۷/۰	کمبود فرصت مدیران برای بررسی و مطالعه نتایج و یافته‌های رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۱۰۰	عدم تهیه بانک اطلاعاتی موضوعی در خصوص عناوین و مسایل و نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در وزارت عتف به منظور استفاده و آشنایی آنان	
۹۵/۷	عدم پشتیبانی وزارت عتف در عرضه نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به ذینفعان و جامعه و نبودساز و کار لازم	
۸۷/۰	عدم وجود دوره کارآموزی در مقطع ارشد و دکتری این رشته که تاثیر زیادی بر آشنایی با مساله و مشکلات وزارت عتف دارد	
۸۷/۰	نبود واحد مسئول کاربردی‌سازی نتایج رساله‌ها و قوانین حمایت در جهت کارایی آنها	
۱۰۰	عدم وجود قوانین وساز و کار مناسب برای تحویل، انتشار و کاربرد نتایج پژوهش در جامعه آماری و پژوهشی و اخذ تاییدیه کاربردی	
۸۷/۰	پذیرش دانشجو ارشد و دکتری از سایر رشته‌ها که باعث عدم آشنایی آنان از مسایل و نیازهای آموزش عالی است	
۸۷/۰	نبود فضای کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته آموزش عالی در آموزش عالی	
۸۷/۰	نبود و کاستی تجربه و مهارت در حوزه پژوهشی برای کارایی و کاربست نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	عدم وجود بانک اطلاعات در خصوص کارایی و کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در وزارت عتف و نهادهای بالادستی و پایین دستی	
۹۱/۳	عدم توجه جامعه به این رشته و نتایج پژوهش‌های رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به دلیل ماهیت رشته که آموزش عالی محور است	مشکلات و موانع
۹۵/۷	اولویت جامعه به مسایل اقتصادی و... است تا نتایج رساله‌های آموزش عالی	مربوط به عوامل
۹۱/۳	دولتی بودن آموزش عالی در جامعه و ضعف شدید ارتباطات جامعه با این رشته	بیرون از نهاد
۹۱/۳	در اولویت نبودن و نبود انتظار واقعی از دانشگاه در خصوص کاربرد و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌های این رشته	آموزش عالی
۹۵/۷	عدم وجود صریح نیازهای جامعه و نبودساز و کار اعلام آن به دانشگاه و پی‌گیری و مطالبه آن از دانشگاه	
۹۵/۷	ضعف فرهنگ مطالبه‌گری از این رشته توسط جامعه و ارایه نشدن نیازهای پژوهشی جامعه به دانشگاه	
۹۵/۷	عدم حمایت مالی بخش خصوصی از کاربردی کردن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	

۹۱/۳	نیود فضای کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته آموزش عالی در جامعه	
۱۰۰	عدم وجود سیاست‌های مدون، متمرکز و پیوسته در سطح کلان کشور برای کارایی و کاربردی ساختن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و نظارت مستمر بر آنها	
۸۷/۰	ضعف ضوابط منسجم و اجرایی در ارتباط با سیاست‌های حمایتی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های کاربردی این رشته و سایر رشته‌ها.	
۹۱/۳	عدم بستر مناسب در جامعه برای رشد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های کاربردی	
۹۱/۳	شفاف نبودن حقوق طرفین و اختیارات و وظایف آن‌ها در خصوص کاربرد و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به ویژه پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی که حمایت مالی دریافت کرده اند	
۹۵/۷	عدم توجه و آموزش و ساماندهی به دانشجو یاران که در تهیه رساله و پایان‌نامه به دانشجو کمک می‌کنند(افراد بی‌تیم پژوهش که به دانشجو کمک می‌کنند)	
۹۵/۷	عدم وجود قوانین تخصیص بودجه بر مبنای کاربردی بودن و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	مشکلات و موانع
۸۲/۶	عدم مساله محوری بر مبنای یک نیاز و ارایه برنامه اقدام و عملیاتی برای حل آن	مربوط به رساله‌ها و
۸۲/۶	عدم توجه به روش‌های علمی، کیفیت نگارش، ساختار مناسب، شکل ظاهری و قوانین نگارش شامل اخلاق پژوهش و....	پایان‌نامه‌ها
۹۵/۷	کلان نگری و نظریه پردازی در رساله‌ها و ارایه الگوهای غیر عملیاتی و غیرمنطبق با واقعیت	
۹۵/۷	عدم استفاده صحیح و مناسب و به اندازه از منابع و همچنین استفاده از منابع نامناسب	
۸۷/۰	به روز نبودن مساله و کاربردی نبودن مساله رساله و پایان‌نامه	
۸۲/۶	منطبق نبودن نتایج و مساله رساله و پایان‌نامه با نیازهای وزارت عتف و جامعه	
۹۵/۷	عملی نبودن پیشنهادهای و نتایج و راهکارها	
۹۵/۷	بی اعتباری و عدم صحت نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و عدم اعتماد به آنها	
۹۱/۳	عدم توجه کافی به انجام اصلاحات مد نظر استاد راهنما، مشاور و داوران	
۱۰۰	عدم توجه دقیق به پیشینه مساله و سوابق مساله و کنکاش عمیق آن	
۹۱/۳	عدم اختصاص زمان کافی و پروراندن شدن مساله و دقت در جمع آوری کامل اطلاعات	
۹۵/۷	عدم ارایه شدن به موقع نتایج رساله و پایان‌نامه به ذینفع و کارفرمای فرضی	
۹۵/۷	سوگیری برخی نتایج و یافته‌ها و اعمال نظرات شخصی	
۸۷/۰	سطحی بودن مساله و نتایج به جای عمقی بودن و شمول همه ابعاد(رفع تکلیف نگری)	
۸۷/۰	عدم امکان اجرای نتایج و یافته‌ها به دلایل مختلف از جمله ذهنی بودن	
۹۱/۳	عدم تعمیم پذیری نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۸۷/۰	عدم توجه پژوهش‌ها به مهارت‌ها و شیوه‌های اجرایی فعلی و آسیب شناسی دقیق آن	

بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها در دور سوم مشخص شد که مشارکت‌کنندگان نسبت به تمام موانع و مشکلات شناسایی شده در دور دوم برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی توافق نظر (اجماع) داشتند.

جدول ۶

نتایج دور سوم در خصوص راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی

درصد توافق	راهکارها	عوامل
۱۰۰	توانمندسازی پژوهشی دانشجو و تقویت بنیه پژوهشی آنان در دروس دوران کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری	راهکارهای مربوط به
۹۵/۷	تربیت اخلاق مدارانه دانشجو برای پرهیز از تقلب علمی	دانشجو و تهیه
۹۱/۳	ایجاد علاقه و تقویت انگیزه دانشجو به پژوهش از طرق مختلف	پایان‌نامه و رساله
۹۵/۷	عدم اشتغال دانشجو در زمان انجام رساله و پایان‌نامه	(مجری پژوهش)
۹۵/۷	الزام و ایجاد زمینه ارتباط مستمر دانشجو و استاد راهنما و مشاور	
۸۷/۰	همکاری در تهیه بانک اطلاعات مسایل مورد نیاز جامعه و آموزش عالی	

۸۲/۶	شناسایی مسایل مورد نیاز جامعه و آموزش عالی از طریق تعامل با آنها	
۹۵/۷	شناسایی سوابق پژوهشی مرتبط با مسایل مورد نیاز جامعه و آموزش عالی	
۹۵/۷	ایجاد انگیزه و الزام به عملیاتی نمودن راهکارها به عنوان شرط انجام دفاع به جای شرط چاپ مقاله	
۹۱/۳	ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در دانشجو برای اظهار نظر علمی	
۹۱/۳	شرکت در کارگاه‌های مساله شناسی پژوهش و متدهای انجام پژوهش و کاربردی کردن نتایج	
۹۵/۷	آشنایی با روش صحیح رساله نویسی و پایان‌نامه نویسی	
۸۷/۰	تعیین موضوعات رساله و پایان‌نامه بر اساس کاربرد و نیاز جامعه	
۸۷/۰	نظارت دقیق استاد راهنما در انتخاب مساله پژوهش	راهکارهای مربوط به
۹۱/۳	کمک استاد راهنما و مشاور در تشخیص مساله کاربردی پژوهشی به دانشجو	استاد راهنما و مشاور
۹۱/۳	نظارت بیشتر بر پژوهش و انتخاب تعداد کمتر دانشجو	و داور (تیم هدایت
۱۰۰	ارتباط استاد و جامعه و صنعت برای همکاری و انتخاب مساله کاربردی	کننده و ناظر
۱۰۰	ارتباط استاد راهنما با وزارت عتف و مدیران آموزش عالی و شناخت مسایل آنان	پژوهش)
۸۷/۰	تعهد اخلاقی اساتید راهنما و مشاور در کمک به کاربرد نتایج رساله و پایان‌نامه ها	
۹۵/۷	انتخاب و تقویت نقش استاد مشاور در رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها از آموزش عالی یا جامعه برای کاربردی شدن نتایج و کارایی آن	
۹۵/۷	نظارت مستمر توسط تیم پژوهش(استاد راهنما و مشاور) بر کار دانشجو	
۱۰۰	توجه به مسایل و موضوعات کاربردی توسط تیم پژوهش	
۸۷/۰	دقت نظر داوران در کاربردی بودن نتایج پایان‌نامه و رساله در هنگام داوری و اعمال امتیازات	
۸۷/۰	پی‌گیری جدی برای رفع اشکالات و نظرات داوران در جلسه دفاعیه توسط دانشجو از سوی استاد راهنما	
۸۲/۶	تهیه بانک اطلاعات نیازهای تحقیقاتی مدیران ارشد وزارت عتف و جامعه توسط اساتید راهنما و مشاور این رشته و ارایه به دانشجو	
۹۵/۷	تیم‌گرایی در اعضای هیات علمی و اجماع تیم قوی پژوهش	
۹۱/۳	ارایه فرصت و راه‌های ارتباطی بیشتر با دانشجو برای راهنمایی و مشاوره بیشتر	
۹۱/۳	عدم دخالت تمایلات پژوهشی اساتید راهنما و مشاور در انتخاب مساله توسط دانشجو	
۹۱/۳	انتخاب اساتید داور از آموزش عالی و جامعه متناسب با مساله پژوهش برای تعیین امتیاز هر رساله یا پایان‌نامه بر مبنای کارایی و کاربرد آن	
۹۵/۷	تهیه و تصویب ساز و کار مناسب فرایند انتخاب داور، شرایط داور، نظارت بر داوران، انجام اصلاحات مد نظر داور و کاربرد نتایج	راهکارهای مربوط به
۹۵/۷	تهیه و تصویب فرآیند مناسب و توجه به کاربردی بودن و نیازهای آموزش عالی و جامعه در تصویب پیشنهاد در شوراهای پژوهشی)	گروه (آموزشی و
۱۰۰	تعیین دقیق بانک اطلاعاتی از اولویت‌های پژوهشی بر اساس نیاز و رسالت رشته و طبق نیازهای جامعه و وزارت عتف در گروه، دانشکده و دانشگاه	پژوهشی)، دانشکده
۸۷/۰	اطلاع‌رسانی مناسب در زمینه اولویت‌های پژوهشی این رشته و نیازهای پژوهشی به دانشجویان	و دانشگاه
۸۷/۰	تعیین فرایند و انتخاب مناسب در ترکیب تخصصی اعضای تایید کننده پیشنهاد	
۹۵/۷	نظارت جدی گروه در انطباق موضوع رساله و پایان‌نامه با اولویت‌های پژوهشی و نیازهای جامعه	
۹۱/۳	ارتباط موثر گروه، دانشکده و دانشگاه در تهیه لیست نیازهای پژوهشی مدیران ارشد وزارت عتف و یا جامعه	
۹۵/۷	اختصاص هزینه کافی و متناسب به پیشنهادها کاربردی و تقاضا محور	
۸۷/۰	نظارت مناسب بر حسن اجرای مراحل رساله و پایان‌نامه و کاربردی شدن نتایج آن توسط گروه	
۸۷/۰	توجه کافی و دقیق به کیفیت پیشنهاد (رعایت اخلاق علمی، روش علمی، کاربردی بودن و مساله محوری و...) در تصویب پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۸۲/۶	تصویب سازوکار نشر نتایج پژوهش رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به صورت عموم به جامعه و وزارت عتف(کارفرما)	

۹۵/۷	تعیین سقف کمتر پایان‌نامه و رساله برای اساتید	
۹۵/۷	استفاده از اساتید با رشته تخصصی مرتبط در جایگاه مشاور و داور پایان‌نامه و رساله	
۸۷/۰	ایجاد رابطه جدی و نظام مند بین گروه و دانشکده و دانشگاه با کارفرمایان رشته	
۱۰۰	ایجاد فضای تعامل بین گروه با نهادهای تصمیم‌گیر در وزارت عتف و نیازمندی جامعه	
۱۰۰	حمایت و تشویق دانشگاه و دانشکده از اساتید راهنما، مشاور و دانشجوی صاحب اثر کاربردی و کارآ	
۹۱/۳	تقویت کارجمعی و تیمی در گروه و دانشکده در رابطه با انتخاب و تقویت تیم پژوهش	
۹۵/۷	ایجاد نقشه راه مدون و بانک اطلاعات مسایل کاربردی در گروه و دانشکده	
۸۷/۰	ایجاد وفاق و همدلی بین گروه و دانشکده با نهادهای بالادستی مجری در این خصوص	
۹۱/۳	همکاری و رفع بروکراسی اداری برای کارایی و کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و تقویت ارتباط با جامعه	
۸۷/۰	تهیه بانک اطلاعات جامع از کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در گروه و دانشکده و دانشگاه	
۹۵/۷	تدوین ساز و کار آموزش، تقویت بنیه پژوهشی دانشجویان و ایجاد انگیزه پژوهشی در آنان	
۱۰۰	ارتباط با سایر گروه‌های آموزش عالی و پرهیز از موازی کاری گروه‌ها و دانشگاه‌ها در انتخاب مسایل پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها با نتایج گوناگون	
۹۱/۳	کنترل مشغله بیرونی و خارج از دانشگاه استاد راهنما و مشاور در زمان تعیین راهنمایی و مشاوره اعضای هیئت علمی	
۸۲/۶	استفاده از ظرفیت‌های سایر دانشگاه‌هایی که استاد راهنما و مشاور فراغت بال بیشتری دارند با در نظر داشتن تنوع موضوعی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و عدم تخصص اعضای هیات علمی	
۹۵/۷	اعلام قوانین مبارزه با تقلب علمی به دانشجویان و برگزاری کارگاه‌های رساله نویسی و پایان‌نامه نویسی	
۹۵/۷	وافق و همدلی و ارتباط مستمر مدیران ارشد و ستادی نهاد آموزش عالی با گروه‌های آموزش عالی و دانشکده‌ها	راهکارهای مربوط به
۱۰۰	تدوین ساز و کار پیگیری نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	نظام آموزش
۱۰۰	دعوت و استفاده از نظرات اساتید رشته آموزش عالی در کمیته‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر آموزش عالی	عالی (عوامل برون
۱۰۰	تهیه بانک اطلاعاتی مسایل و ارایه لیست نیازها و استمداد مدیران ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از گروه‌های آموزش عالی و اساتید این رشته	دانشگاهی)
۱۰۰	تدوین شاخص‌های کاربرد و کارایی نتایج رساله و پایان‌نامه‌های رشته و ایجاد ساز و کار الزام به کارگیری نتایج	
۸۷/۰	پرهیز از بروکراسی اداری در کاربردی نمودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۹۵/۷	مستندسازی تجارب برتر در زمینه کارایی و کارآمدی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و تسهیم آن بین اساتید و دانشجویان رشته	
۱۰۰	اعلام و تعیین اولویت‌های مورد نیاز جامعه و آموزش عالی به دانشگاه توسط وزارت عتف	
۹۱/۳	جذب کمک‌های مادی و معنوی از بخش خصوصی برای کاربردی کردن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	تنظیم قوانین ارتقاء اعضای هیات علمی براساس کاربرد و مساله محوری رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۵/۷	تصویب قوانین تشویقی برای کاربرد و کارایی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۵/۷	تخصیص بودجه خاص و ویژه برای کاربردی‌سازی رساله‌های این رشته	
۹۵/۷	منطبق کردن سرفصل‌های درسی مصوب با نیازهای واقعی جامعه و آموزش عالی و تقویت بنیه پژوهشی دانشجویان	
۸۷/۰	تصویب قوانین مناسب برای کارایی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به عنوان شرط دفاع و تعیین مسئول تایید کارایی آنها	
۹۱/۳	ایجاد شرط کاربرد و کارایی پایان‌نامه و رساله‌ها در فرم‌های جذب دانشجوی دکتری و جذب هیات علمی مصوب وزارت عتف	
۹۵/۷	تدوین شاخص‌ها و معیارهای دقیق در خصوص کارایی و کاربرد رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۵/۷	فرهنگ‌سازی و تعیین سیاست بادوام در خصوص کارایی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	تدوین ساز و کار انجام رساله و پایان‌نامه به صورت تیمی	
۸۷/۰	مطالبه مداوم، موضوعات و نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها توسط مدیران تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز	
۹۵/۷	تدوین مقررات و صیانت، امانت داری و قوانین مالکیت معنوی در افشای زود هنگام اطلاعات و نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۸۷/۰	توجه و تدوین سیاست‌هایی برای پژوهشگر پروری در این رشته	

۹۱/۳	الزام مدیران ستادی وزارت عتف به استفاده از نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در حل مسایل آموزش عالی	
۹۵/۷	تدوین قوانین وساز و کار مناسب برای تحویل،انتشار و کاربرد نتایج پژوهش در جامعه آماری و پژوهشی و اخذ تاییدیه کاربردی	
۱۰۰	ایجاد دفتر ارتباط بین جامعه و این رشته همانند رشته‌های فنی و دفاتر ارتباط با صنعت	
۹۵/۷	تدوین ساز و کار مناسب برای آشنایی با مسایل و نیازهای آموزش عالی دانشجویانی که از سایر رشته‌ها وارد رشته آموزش عالی شده اند	
۱۰۰	ایجاد بانک اطلاعات دقیق در خصوص میزان کارایی و کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در وزارت عتف و نهادهای بالادستی و پایین دستی	
۱۰۰	تعیین مسئول و واحد کارایی و کاربردی کردن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۸۲/۶	برطرف کردن کاستی تجربه و مهارت در حوزه پژوهشی برای کارایی و کاربردی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	تدوین ساز و کار عرضه و تقاضا در موضوعات پژوهشی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها برای پاسخگویی به نیازهای ذینفعان	
۹۵/۷	فرهنگ‌سازی مطالبه‌گری جامعه از این رشته و اعلام صریح نیاز جامعه به گروه‌های آموزش عالی از طریق ان جی اوها و....	راهکارهای مربوط به عوامل بیرون از نهاد آموزش عالی
۹۵/۷	فرهنگ‌سازی و مطالبه‌گری کاربرد و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها خصوصا در این رشته	
۸۷/۰	ایجاد سیاستهای مدون و پایدار، متمرکز و پیوسته در سطح کلان کشور برای کارایی و کاربردی ساختن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و نظارت مستمر بر آنها	
۱۰۰	تقویت باور به نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در جامعه و کاربردی آنها	
۹۵/۷	ترویج فرهنگ کار پژوهشی تیمی	
۹۱/۳	ترویج و ترفیع جایگاه برتر پژوهشگرانی که نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های آنان کاربردی است	
۹۵/۷	تدوین قوانین جامع و شفاف در خصوص حقوق طرفین اختیارات و وظایف آنها در خصوص کاربرد و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به ویژه پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی که حمایت مالی دریافت می‌کنند.	
۸۷/۰	فرهنگ سازی، وضع قوانین، نظارت برای پرهیز از خدمات دانشجو یاران که در تهیه رساله و پایان‌نامه به دانشجو کمک می‌کنند(افرادی به جز تیم پژوهش که به دانشجو کمک می‌کنند)	
۹۵/۷	تدوین و تصویب قوانین تخصیص بودجه بر مبنای کاربردی بودن و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۱/۳	به روز بودن و مساله محور نمودن رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها بر مبنای یک نیاز و ارایه برنامه اقدام و عملیاتی برای حل آن برای قابلیت دفاع	راهکارهای مربوط به رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها
۹۱/۳	توجه به روش‌های علمی،کیفیت نگارش، شکل ظاهری و ساختار مناسب و قوانین نگارش شامل اخلاق پژوهش و.... برای قابلیت دفاع	
۹۵/۷	استفاده مناسب، درست و به اندازه از منابع و همچنین استفاده از منابع اصیل و ارایه راهکارهای عملیاتی و قابل اجرا	
۹۵/۷	توجه دقیق به پیشینه مساله و سوابق مساله و کنکاش عمیق آن برای شناخت ابعاد دقیق مساله	
۹۱/۳	تناسب دقیق مساله و اهداف و پیشنهادها با روش پژوهش و همچنین نتایج و پیشنهادها با یافته‌ها	
۹۵/۷	ارایه شدن به موقع نتایج رساله و پایان‌نامه به ذینفع و کارفرمای فرضی وانجام به موقع و دقیق نظرات داوران در رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها	
۹۵/۷	تعمیم پذیر نمودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	
۹۱/۳	توجه پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته آموزش عالی به مهارت‌ها و شیوه‌های اجرایی فعلی و آسیب شناسی دقیق آن و سپس ارایه راهکار	

بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها در دور سوم مشخص شد که مشارکت‌کنندگان نسبت به تمام راهکارهای شناسایی شده در دور دوم برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی توافق نظر(اجماع) داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی موانع کارآمدی و کارایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی و همچنین ارایه راهکارهایی برای برداشتن آن موانع بود. باید اشاره داشت که براساس مصاحبه عمل آمده با خبرگان پژوهش و همچنین نتایج حاصل از تکنیک دلفی، موانع و مشکلات موجود برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی به دو بخش کلان ۱- عوامل مربوط به داخل نظام آموزش عالی و بازیگران آن و ۲- عوامل مربوط به خارج از نظام آموزش عالی تقسیم می‌شود. این دو بخش در مجموع به ۶ مقوله کلی تقسیم‌بندی می‌گردد. در بخش کلان اول که مربوط به عوامل داخل نظام آموزش عالی هست باید اشاره نمود که اصلی‌ترین بخش‌ها در حوزه موانع و مشکلات کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در این بخش قرار دارند. چراکه در این بخش، رکن اصلی کار یعنی مجری پژوهش که همان دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد یا دکترا می‌باشد، قرار دارد. آنچه مسلم است این نکته می‌باشد که چنانچه دانشجو توانمندی پژوهشی لازم را نداشته باشد و یا به اصطلاح بنیه علمی و پژوهشی وی ضعیف باشد نتایج کار از کیفیت لازم برای کارایی و کارآمدی برخوردار نخواهد بود. طبیعتاً دانشجویی که توانمندی پژوهشی لازم را ندارد ناخودآگاه ممکن است در دام حوزه‌ها و کارهایی مانند عدم رعایت اخلاق پژوهش قرار گیرد. با گرفتار شدن دانشجو در عدم رعایت اخلاق پژوهش که می‌تواند به دلایل مختلفی چون عدم توانمندی پژوهشی، اشتغال دانشجو در حین انجام پژوهش، عدم علاقه و بی‌انگیزگی دانشجو، عزت نفس پایین دانشجو و غیره رخ دهد، نتیجه کار و اصالت و کیفیت کار برای کارآمدی و کارایی مناسب نمی‌باشد. همچنین زمانی که دانشجو در هنگام انجام رساله و پایان‌نامه مشغول شغل دیگری باشند، فرصت مناسب برای پروراندن مسئله و پژوهش را پیدا نخواهند کرد. این موضوع به صورت مستقیم بر روی کیفیت کار تاثیر گذار خواهد بود. عدم علاقه دانشجو به کارهای پژوهشی موضوع دیگری می‌باشد که می‌تواند بر روی پی‌گیری مسئله پژوهش و همچنین شیوه‌های انجام کار و کیفیت کار پژوهشی تاثیر گذار باشد. بنابراین بی‌راهه نیست اگر بگوییم که مشکلات و موانع اولیه‌ای که به حوزه داخل نظام آموزشی مرتبط می‌شود در حقیقت مربوط به دانشجو در تهیه پایان‌نامه و رساله می‌باشد. چرا که مجری پژوهش که همان دانشجو هست باید در حین انجام پایان‌نامه یا رساله خود تعامل گسترده‌ای را با اساتید راهنما و مشاور خود داشته باشد و در یادگیری و انجام پژوهش دچار انفعال نگردد تا در صورتیکه در حین انجام پژوهش و یا حتی در شناسایی مسئله مناسب و کاربردی برای پژوهش دچار مشکل شد بتواند به موقع از راهنمایی‌های اساتید راهنما و مشاور استفاده نماید. بر اساس یافته‌های پژوهش و نظرات خبرگان در مصاحبه و تکنیک دلفی، یکی از موانع مرتبط با دانشجو برای کارایی و کاربردی بودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها را همان عدم توانایی شناسایی مسئله مورد نیاز جامعه توسط دانشجو می‌توان عنوان نمود. طبیعتاً با عدم توانایی شناسایی یک مسئله کاربردی، نتایج آن در جامعه و یا آموزش عالی آنچنان که شایسته است به کار نخواهد رفت. بر همین اساس امکان انتخاب موضوعات تکراری که فقط جامعه آماری آن متفاوت است و یا پراکنده گویی و کلی گویی در پژوهش و عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها خود را نشان می‌دهد. عامل دیگری که باعث می‌شود دانشجو به عنوان خط مقدم موانع و مشکلات این حوزه مورد توجه قرار گیرد، عدم تعامل و ارتباط موثر دانشجو با جامعه و آموزش عالی برای شناختن مسئله مورد نیاز می‌باشد. همچنین در این راستا باید به عدم آگاهی دانشجویان از اسناد بالادستی و قوانین پژوهشی و هزینه دانشجو برای اجرای پایان‌نامه‌های کاربردی و کاربردی‌سازی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها نیز اشاره نمود. با توجه به آنچه که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، چنانچه مجری پژوهش عزت نفس پایین در تهیه رساله یا پایان‌نامه داشته باشند و یا به هر دلیلی انگیزه لازم برای کسب دانش و پژوهش را نداشته باشد، این عامل بر روی کیفیت کار و نحوه انجام کار و عملیاتی کردن نتایج و راهکارهای پیشنهاد شده در پایان‌نامه و رساله تاثیرگذار خواهد بود و باعث می‌شود که دانشجو صرفاً گزارشگری در پایان‌نامه و رساله را پیشه نماید و توان اظهار نظر

علمی برای نتایج رساله و پایان‌نامه خود و ارائه پیشنهادها و برنامه‌های اقدام را نداشته باشد. در جمع بندی باید مجدداً اشاره نمود که براساس یافته‌ها، رکن اصلی موانع و مشکلات در عوامل داخلی نظام آموزش عالی، دانشجو می‌باشد.

مانع و مشکل مهم دیگری که در کارآمدی و کارایی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها دخالت دارد مربوط به استاد راهنما، مشاور و داور است. اینکه هنوز در دانشگاه‌های ما به طور دقیق مسئول نظارت بر اصلاحات انجام شده در راستای داوری مشخص نیست، جای بسی تامل وجود دارد. از سوی دیگر برای اینکه در دانشکده‌هایی که رشته آموزش عالی وجود دارد، پژوهش‌هایی که در قالب پایان‌نامه و رساله انجام می‌شود مرتبط با نیازهای آموزش عالی و جامعه باشد؛ باید ارتباطی بین استاد راهنما، استاد مشاور و داور با جامعه با آموزش عالی وجود داشته باشد. متأسفانه عدم ارتباط کامل اساتید این رشته با وزارت عتف و جامعه، باعث عدم شناخت مسائل کاربردی توسط این اساتید می‌شود و همین موضوع در انتخاب مسئله توسط دانشجو نقش موثری ایفا خواهد نمود. همچنین با توجه به گسترش کمی آموزش عالی و افزایش پذیرش دانشجو، تعداد زیادی رساله و پایان‌نامه در اختیار یک استاد قرار می‌گیرد تا به عنوان استاد راهنما یا استاد مشاور ایفای نقش نماید. طبیعتاً وجود تعداد زیادی دانشجو موجب عدم توانایی نظارت دقیق استاد راهنما هم در انتخاب مسئله پژوهش و هم در نظارت بر فرآیند انجام پژوهش می‌گردد. مضافاً اینکه در بسیاری از گروه‌ها نقش استاد مشاور در انتخاب مسئله یا موضوع فرمایشی شده است. به گونه‌ای که دانشجو زمانی استاد مشاور را انتخاب می‌کند که عملاً موضوع و مسئله خود را تعیین کرده و حتی گاهی پیشنهاد پژوهشی خود را نیز نوشته است. در این رابطه نکته دیگری نیز وجود دارد و آن عدم دقت نظر داوران در کاربردی بودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در هنگام داوری است. به بیان دیگر مشخص نبودن نیازهای تحقیقاتی مدیران ارشد وزارت عتف برای اساتید راهنما و مشاور این رشته و عدم تمایل اساتید مذکور به انتخاب مسئله پردردر و طولانی توسط دانشجو و شکاف‌های ارتباطی که بین اساتید راهنما و دانشجو وجود دارند باعث عدم تمایل اساتید به انجام رساله‌ها و پایان‌نامه‌های هزینه‌بر، زمان‌بر و با بروکراسی فراوان شده است. لذا در زمانی که دانشجویان خود مسئله مند نیستند و با مسائل جامعه و صنعت نیز آشنایی ندارند، اساتید بر اساس علاقه فردی و دیدگاه شخصی خود، موضوع را به دانشجو پیشنهاد می‌دهند. طبیعتاً زمانی که فرآیند انتخاب مسئله و انتخاب اساتید راهنما و مشاور به این گونه باشد، اساتید داور نیز خود مشغله فراوانی دارند و از سوی دیگر به خاطر میزان پرداخت کم برای داوری رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و همچنین نبودن پروتکل‌هایی برای کاربردی بودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و مشخص نبودن نیازهای تحقیقاتی، این نکات را در داوری مد نظر قرار نمی‌دهند و دانشجو نیز بعد از جلسه دفاع مشخص نیست که به صورت خاص اصلاحات گفته شده در جلسه دفاعیه را به تأیید کدام یک از اساتید داور، راهنما یا مشاور باید برساند.

عامل دیگر و مانع دیگری نیز برای عدم کارایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در این پژوهش شناسایی شد. این عامل مربوط به موانع گروه‌های آموزشی و پژوهشی، دانشکده و دانشگاه می‌باشد. آنچه مهم است این موضوع می‌باشد که در گروه، دانشکده و دانشگاه، ساز و کار مناسب فرآیند داوری مانند اینکه چه کسی داور را تعیین کند؟ با چه تخصصی؟ و چه کسی اصلاحات خواسته شده را کنترل کند؟ به صراحت وجود ندارد. همچنین گروه‌ها و دانشکده‌ها معمولاً اولویت‌های دقیق پژوهشی و نیازهای وزارت عتف و جامعه را ندارند. به بیان دیگر بانک اطلاعاتی جامعی وجود ندارد. لذا گروه‌ها در زمان تصویب پیشنهادها پژوهشی، بدون توجه به کاربردی بودن و نیازهای آموزش عالی و جامعه، اقدامات قانونی خود را انجام می‌دهند. همچنین گروه نیز به عنوان بخشی از دانشکده و دانشگاه، ارتباط موثر برای تهیه نیازهای پژوهشی مدیران ارشد وزارت عتف و یا جامعه را ندارد و امکان اختصاص هزینه کافی برای پیشنهادها کاربردی و تقاضا محور را نیز ندارد. لازم به ذکر است گروه و دانشکده پس از تعیین استاد راهنما و داور، نظارت مناسبی را بر اجرای مراحل رساله و پایان‌نامه در پیش نمی‌گیرد و در ترکیب تخصصی اعضای شورای پژوهشی و تصویب پایان‌نامه‌ها نیز گاهی تأثیر سلاب و یا برند استاد راهنما و مشاور در نحوه داوری رساله و پایان‌نامه، باعث نادیده گرفته شدن برخی معیارها می‌گردد. بر اساس نتایج به دست آمده گاهی برای داوری‌ها یا انتخاب اساتید راهنما و مشاور از اساتید غیر تخصصی استفاده

می‌گردد. لذا عدم تخصص استاد راهنما، مشاور و داور با موضوع و نبود فضای تعامل بین گروه، دانشکده و دانشگاه، با نهادهای تصمیم‌گیر در وزارت عتف و جامعه و همچنین عدم توجه کافی و عدم تفاوت بین پژوهش‌های کاربردی و مسئله محور و غیر کاربردی برای ارتقای اعضای هیات علمی به همراه روحیه انفرادی در گروه‌ها به جای پژوهش‌های تیمی، کار را به جایی می‌رساند که ضمن نبود نقشه راه مدون و مورد اتفاق نظر و نبود بانک اطلاعات مسائل کاربردی، همکاری‌های مناسب برای انتخاب موضوع مساله مند پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و همچنین تلاش برای کاربردی نمودن نتایج آن‌ها تحت الشعاع قرار می‌گیرد. لازم به ذکر است جدایی گروه‌ها و دانشکده‌ها از مدیران ستادی وزارت عتف، باعث عدم ایجاد شبکه مناسب برای نشر نتایج پژوهش رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به عموم جامعه و مدیران تصمیم‌گیر می‌شود و موجب گردیده تا بانک اطلاعاتی دقیق برای اطلاع از میزان و کم و کیف کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها دایر نگردد و گاهی نیز موازی کاری‌هایی در این حوزه و انجام پژوهش‌های تکراری وجود داشته باشد.

موضوع و مسئله چهارم در رابطه با مشکلات و موانع که باز مربوط به نظام آموزش عالی می‌باشند اما از حوزه دانشگاه‌ها خارج است مربوط به عوامل مرتبط با نظام کلان آموزش عالی کشور هستند. در این راستا باید اشاره کرد که جدایی مدیران ارشد و ستادی نهاد آموزش عالی از گروه‌های آموزش عالی و عدم استفاده مدیران ارشد و ستادی نهاد آموزش عالی از اساتید رشته آموزش عالی در کمیته‌های تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز و همچنین عدم اعلام لیست نیازهای آموزش عالی به این گروه‌ها، وجود ضعف‌های ارتباطی وزارت عتف با جامعه، عدم تصویب قوانین تشویقی برای کاربرد و کارایی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و عدم اختصاص بودجه خاص برای کاربردی‌سازی نتایج موجب گردیده تا فضای کاربردی شدن و کارآ بودن نتایج رساله‌ها در هاله‌ای از ابهام و بدون عمل باقی بماند. زیرا وقتی بی‌توجهی به مسئله محور بودن و کاربردی بودن نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها چه در فرم‌های جذب و مصاحبه دانشجویان دکتری و چه در فرم‌های جذب هیات علمی وجود دارد و بینش و نگرش قوی و مناسبی در کارایی و کاربردی بودن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در سطح کلان آموزش عالی شکل نگرفته و با تغییر سیاست‌ها و اولویت‌ها یا تغییر مدیران، نگاه‌ها به نتایج تحقیقات و رساله‌ها نیز، متفاوت می‌گردد؛ مشخص می‌باشد که کارایی و کارآمد بودن پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در اولویت قرار نمی‌گیرد و برای انجام آن فضای مه‌آلود و غیر شفاف در آموزش عالی و زیرمجموعه‌های آن وجود دارد. بر همین مبنا شاخص‌ها و معیارهای دقیقی در خصوص کارایی و کاربرد رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها تدوین نخواهد شد. کما اینکه اکنون نیز همین گونه است و مرجعی برای نظارت بر کارایی و کاربرد نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌های این رشته و واحد مسئولی در این خصوص به وجود نیامده است. طبیعتاً وقتی چنین رویکردی در آموزش عالی حاکم شود، مدیران تصمیم‌گیر نیز بدون توجه به نتایج و عناوین رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در مورد مسایل آموزش عالی تصمیم خواهند گرفت و هیچ‌گاه بانک اطلاعات جامعی در هم در خصوص عناوین و موضوعات پایان‌نامه‌ها و رساله‌های این رشته و هم در خصوص میزان و کم و کیف کارایی و کاربرد آن شکل نخواهد گرفت، چراکه اراده و احساس نیازی به آن به وجود نیامده است. در پایان باید اشاره نمود که از موانع و مشکلاتی که در این بخش در راستای هدف پژوهش وجود دارد این است که سیاست‌های وزارت عتف پژوهشگر پروری را تقویت و تربیت نمی‌نماید و نیازهای فوری وزارت علوم به برنامه اقدام در رابطه با مسائل آموزش عالی و از سوی دیگر نظری نتایج بودن رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و زمان‌بر بودن انجام آن‌ها بدون وجود و تقویت دفاتری همچون ارتباط دانشگاه با آموزش عالی و یا جامعه باعث شده است تا نتایج این رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها به خوبی مورد استفاده قرار نگیرد.

دسته بعدی از موانع و مشکلات کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها به بخش دوم که خارج از نظام آموزش عالی است بر می‌گردد. بدین نحو که زمانی که اولویت جامعه مسائل اقتصادی باشد و به نتایج رساله‌های آموزش عالی و به این رشته و نتایج پژوهش‌های این رشته در رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها توجه نکند و همچنین قوانین روشن و دقیق در مورد مسائل مالکیت معنوی وجود نداشته باشد و سوی دیگر فرهنگ مطالبه‌گری برای کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها شکل نگیرد، باعث می‌گردد که فضای کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های

رشته آموزش عالی در جامعه وجود نداشته باشد. علاوه بر این ضعف ضوابط منسجم و اجرایی در ارتباط با سیاست‌های حمایتی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و همچنین عدم حمایت مالی بخش خصوصی از کاربردی کردن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و همچنین ساختار بودجه دهی نامناسب که کاربردی بودن و کارایی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها را مد نظر قرار نمی‌دهد باعث می‌شود تا دانشگاه، گروه، اساتید و دانشجو به عنوان عوامل داخلی، خود را ملزم به پاسخگویی به جامعه نکنند و از سوی دیگر فرهنگ لوث شده پایان‌نامه نویسی و رساله نویسی در افکار عمومی بهبود نیابد.

اما در این راستا دسته ششمی از موانع و مشکلات هم وجود دارد که متاثر از تمام پنج دسته قبل و دو بخش کلان گفته شده می‌باشد. این دسته از عوامل مربوط به محصول می‌باشد. یعنی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها با وجود اشکالات و موانع قبلی تهیه گردند. محصول دانشگاه که برپایه موانع قبلی انجام شود تبدیل می‌شود به کاری که مسئله محور نیست، بر مبنای یک نیاز و ارائه یک برنامه اقدام و عملیاتی برای حل آن تدوین نشده باشد، همچنین از نظر کیفیت و نحوه نگارش و ساختار، شکل ظاهری و رعایت اخلاق پژوهش دارای اشکال است، دارای نگاه کلان بدون ارائه الگوهای عملیاتی بوده و با واقعیت جامعه هم راستا نیست. همچنین چنین در چنین محصولی ممکن است از منابع به خوبی و به میزان مناسب استفاده نشود و سابقه و پیشینه مسئله دقیقاً مورد کنکاش قرار نگیرد و یا حتی سوگیری در برخی نتایج و یافته‌ها وجود داشته باشند و همچنین نتایج و یافته‌ها ذهنی باشد و نهایتاً باعث شود تا بی‌اعتباری و عدم صحت نتایج پایان‌نامه و رساله شکل بگیرد و راهکارها و پیشنهادهای و نتایج، عملی نباشند و منطبق بر واقعیت و نیازهای وزارت عتف جامعه نباشند.

در رابطه با سوال دیگر پژوهش که مربوط به راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی می‌باشد نیز باید اشاره نمود که بر اساس مصاحبه‌های انجام شده با خبرگان و متخصصان و همچنین نتایج به دست آمده از روش دلفی، رفع موانع و مشکلات گفته شده در مباحث قبل خود راهکاری برای کارایی و کارآمدی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها می‌باشد. بر همین اساس راهکارهای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش‌های رشته آموزش عالی نیز به دو بخش کلان تقسیم می‌شود. عوامل اول که مربوط به داخل نظام آموزش عالی است شامل عوامل مرتبط با دانشجو، عوامل مرتبط با استاد راهنما، مشاور و داور، عوامل و راهکارهای مرتبط با گروه آموزشی دانشکده و دانشگاه و عوامل و راه کارهای مربوط به نظام آموزش عالی می‌باشد. در اینجا باید اشاره نمود که بهترین راهکار برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها تقویت مجری پژوهش می‌باشد. یعنی چنانچه توانمندی‌های پژوهشی دانشجویان را و بنیه پژوهشی آنان را در دروس کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترا تقویت نموده و آن‌ها را اخلاق مدارانه تربیت کرده تا از تقلب علمی به دور باشند و همچنین در آن‌ها انگیزه به انجام پژوهش شکل بگیرد، می‌توان انتظار داشت که یک موتور محرک برای انجام یک پژوهش کاربردی به وقوع بپیوندد. البته در این راستا باید به موضوع عدم اشتغال دانشجو در زمان انجام رساله و پایان‌نامه و همچنین ایجاد و الزام ارتباط مستمر دانشجو و استاد راهنما و مشاور توجه داشت. این مهم زمانی به درجه اکتل می‌رسد که در تهیه و آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی مسائل مورد نیاز جامعه و آموزش عالی، همچنین شناسایی مسائل مورد نیاز جامعه و آموزش عالی، سوابق پژوهشی مرتبط با مسائل مورد نیاز جامعه و آموزش عالی، دانشجویان به عنوان یک نیروی فعال در نظر گرفته شوند و آن‌ها را با ایجاد و تقویت اعتماد به نفس، برگزاری کارگاه‌های مسئله شناسی و متدهای انجام پژوهش و حمایت‌های مالی در انتخاب یک موضوع مسئله مند و مورد نیاز و انجام یک پژوهش دقیق و بی‌عیب و نقص برای کاربرد و حل نیازهای جامعه و وزارت عتف یاری نمود.

راهکارهای دسته دیگر مربوط به استاد راهنما و مشاور و داور می‌باشد. چنانچه اساتید راهنما و مشاور ضمن نظارت دقیق بر پژوهش و مراحل پژوهش و ارتباط گسترده‌تر با وزارت علوم تحقیقات و فناوری و جامعه برای آشنایی با مسائل مورد نیاز آن‌ها تلاش نمایند و در انتخاب مسائل کاربردی توسط دانشجویان مصر باشند و جایگاه داوری در رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و همچنین تهیه بانک اطلاعاتی در راستای نیازهای

جامعه و وزارت علوم تحقیقات و فناوری را در گروه و دانشکده تحقق بخشند می‌توان گفت که قدم بزرگی برای کارایی و کارآمدی نتایج پایان‌نامه‌ها برداشته می‌شود. ضمن اینکه لازم است از اساتید داور از آموزش عالی و جامعه نیز برای تیم پژوهش استفاده گردد و بر رفع اشکالات و نظرات مطرح شده داوران نیز تاکید و توجه ویژه‌ای اعمال شود.

دسته سوم از راهکارها، عواملی هستند که به گروه آموزشی دانشکده و دانشگاه باز می‌گردد. به طور کلی چنانچه‌ساز و کار مناسب برای فرایند انتخاب داوری و انجام اصلاحات مدنظر داور و شرایط داور تنظیم شود و فرایند مناسب مبنی بر کاربردی بودن و توجه به نیازهای آموزش عالی و جامعه در تصویب پیشنهادهای پژوهشی در شورای پژوهشی مدنظر قرار گیرد می‌توان انتظار بهبود در کارایی و کارآمدی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها را داشت. در این راستا لازم است بانک اطلاعاتی از اولویتهای پژوهشی این رشته تهیه گردد و ضمن اطلاع رسانی مناسب و به موقع به دانشجویان و استاد راهنما و مشاور و همچنین تخصیص هزینه کافی به پیشنهادهای کاربردی و تقاضا محور به همراه تصویب‌ساز و کار نشر و نتایج پژوهش رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها، این مهم را به ثمر رساند. همچنین لازم است تا از اساتیدی که دارای اثر کاربردی و کارا در حوزه رساله و پایان‌نامه هستند تقدیر و تشکر گردد تا هدف کارایی و کارآمدی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در رفع موانع و مشکلات کارایی و کارآمدی پایان‌نامه‌ها تامین گردد.

دسته چهارم از راهکارها مربوط به نظام آموزش عالی می‌شود از نظام آموزش عالی انتظار می‌رود ساز و کار کاربردی شدن و مسئول پیگیری کاربردی نمودن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها را مشخص نماید چرا که پس از تدوین این ساز و کار می‌توان بانک اطلاعاتی مسائل و نیازها را در سطح کلان آموزش عالی و جامعه تهیه نمود و از مدیران آموزش عالی خواست تا نیازهای خود را در این بانک ثبت نمایند. در این راستا لازم است وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اقدام به مستندسازی تجربیات برتر در زمینه کارایی و کارآمدی نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها کند و بانک اطلاعاتی لازم را در خصوص کم و کیف و میزان و محل کاربرد نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها شکل گیرد. همچنین لازم است تا ضمن رایزنی برای جذب کمک‌های مادی و معنوی از بخش خصوصی برای کاربردی کردن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها، قوانین تشویقی برای اساتید و دانشجوی صاحب اثر کاربردی که نتایج رساله و پایان‌نامه آن‌ها مورد استفاده قرار گرفته است نیز تصویب و اجرایی گردد. در این رابطه لازم است تا تخصیص بودجه خاص و ویژه برای این مهم اختصاص یابد و سرفصل‌های درسی مطابق با نیازهای واقعی جامعه و آموزش عالی و تقویت بنیه پژوهشی دانشجویان تدارک دیده شود. ناگفته پیداست تدوین شاخص و معیار دقیق در رابطه با کارایی و کاربرد رساله‌ها و اعمال شرط کاربرد و کارایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها برای جذب دانشجوی دکترا و هیات علمی می‌تواند مفید باشد. در این رابطه لازم است تا مدیران ستادی وزارت عتف و مدیران تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز آموزش عالی، خود را ملزم و متعهد به استفاده از نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌های آموزش عالی بدانند و نسبت به تاسیس دفتر جامعه و آموزش عالی و ارتباط آن با این رشته‌ها، حمایت‌های لازم را داشته باشند. لذا تدوین سازوکار عرضه و تقاضا در موضوعات پژوهشی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها برای پاسخگویی به ذینفعان می‌تواند در اینجا بسیار مفید باشد.

اما دسته دیگر از راهکارها که مربوط به عوامل خارج از نظام آموزش عالی می‌باشد، ایجاد فرهنگ مطالبه‌گری در جامعه است. چنانچه فرهنگ‌سازی مطالبه‌گری برای کاربرد و کارایی نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و خصوصا رساله‌ها و پایان‌نامه‌های این رشته در جامعه صورت بگیرد و همچنین قوانین و مسائل دقیق در رابطه با مالکیت معنوی و باور به نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در جامعه و کاربست آن‌ها ایجاد شود؛ به همراه سایر اقدامات آموزش عالی در این رابطه می‌تواند تاثیر بسیار مهمی را در کارایی و کارآمدی نتایج داشته باشد. بر این اساس لازم است تا فرهنگ کار پژوهشی تیمی شکل بگیرد و جایگاه پژوهشگرانی که نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌های آن‌ها کاربردی می‌گردد در نزد افکار عمومی ارج گذارده شود. همچنین لازم است تا جامعه و نهادهای تصمیم‌گیر در رابطه با بودجه، مبنای اختصاص بودجه را کارایی و کاربردی بودن نتایج رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها بدانند. در چنین صورتی آموزش عالی، دانشگاه، دانشکده و گروه و دانشجوی به این سمت (کاربردی نمودن نتایج)

متمایل خواهد شد. نهایتاً باید اشاره کرد که همه این اتفاقات و راهکارها می‌توانند به کیفیت محصول منجر شود که همان پایان‌نامه یا رساله است. لذا دسته‌ی ششم از راهکارهای مربوط به کارایی و کاربردی نمودن نتایج را می‌توان به رساله و پایان‌نامه اختصاص داد. چنانچه این پایان‌نامه و رساله دارای یک موضوع مسئله‌مند و مسئله‌محور و به روز باشد و بر مبنای یک نیاز جامعه و ارائه برنامه‌های اقدام و کاربردی شکل گرفته باشد و به کیفیت نگارش و ساختار و همچنین نحوه استفاده درست و بهینه از منابع و کنکاش پیشینه و سوابق مسئله توجه شده باشد و نتایج آن به کارفرمای فرضی به موقع و دقیق ارائه گردد، می‌توان انتظار داشت تا کارایی و کارآمدی را در نتایج پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها شاهد باشیم.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله نویسندگان از زحمات جناب آقای دکتر محمد قهرمانی عضو محترم هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی که مشاور طرح پژوهشی با عنوان "تحلیل کارآمدی و کارایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی گرایش‌های رشته آموزش عالی در حل مسائل آموزش عالی و پاسخگویی به نیازهای ملی"؛ از مجموعه "طرح جامع اعتلا و ساماندهی علوم انسانی معطوف به پیشرفت کشور" و بر اساس سفارش "پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی" بوده‌اند، تقدیر و تشکر می‌نمایند. اطلاعات این پژوهش، بخشی از یافته‌های طرح پژوهشی یادشده می‌باشد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

References

- Abramo, G., & D'Angelo, C. A. (2014). How do you define and measure research productivity? *Scientometrics*, 101(2), 1129-1144. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1269-8>
- Alipour Hafezi, M. (2024). Expectations of upstream documents from the higher education system. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(2), 1-15. <https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.30.2.1>
- Amiri, M., Rahimi, S., & Heidari, G. (2023). Evaluation of Master's Dissertations of the Social Sciences and Education of Razi University Based on Scientific Writing Principles. *Higher Education Letter*, 16(63), 82-104. https://journal.sanjesh.org/article_708435.html?lang=en
- Ayeni, B., Mentashlo, J., & Rahbari, A. (2017). Examination and pathology of master's theses in the field of educational management in the University of Kurdistan. The first national conference on the pathology of theses and dissertations in the field of humanities and Islamic sciences.
- Babae, S., & Samanian, S. (2021). Study of Handi-Crafts theses in Art university based on approved regulations of Art university: Case Study: Graduate theses from September 2012 to September 2017. *Journal of Visual and Applied Arts*, 14(31), 33-52. http://vaa.journal.art.ac.ir/?_action=article&au=7179&_au=%D8%B3%D8%AD%D8%B1++%D8%A8%D8%A7%D8%A8%D8%A7%DB%8C%DB%8C&lang=en
- Behzadi, H., & Davarpanah, M. R. (2011). Research Experience of the Ph.D. Students of Ferdowsi University of Mashhad and Factors Affecting It. *Higher Education Letter*, 3(10), 77-100. https://journal.sanjesh.org/article_16530.html
- Degl'Innocenti, M., Matousek, R., & Tzeremes, N. G. (2019). The interconnections of academic research and universities' "third mission": Evidence from the UK. *Research Policy*. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2019.05.002>
- Enteshari Najafabadi, F., Cheshmeh Sohrabi, M., & Afshar, E. (2011). Applicability of post graduate theses in library and information sciences in Isfahan libraries. *Library and Information Science Research*, 1(1). https://infosci.um.ac.ir/article_26273.html?lang=en
- Ivanova, M., & Ivanov, Y. (2019). Bibliometric Analysis of Dissertation Research on Intellectual Property Rights in Ukraine. *Path of Science*, 5(6), 2001-2016. <https://doi.org/10.22178/pos.47-2>
- Khan Babazadeh Ghadim, M. (2015). *Investigation of methods of targeting medical students' thesis of Ardabil University of Medical Sciences Ardabil*. <https://elmnet.ir/doc/10929790-17652>
- Majidi, H., & Naderi, A. (2017). Pathology of Theory Application in Master's Theses in Political Science. First National Conference on Pathology of Dissertations and Treatises in Humanities-Islamic Sciences, Tehran.
- Niedomysl, T., Prowse, M., & Lund Hansen, A. (2018). Doctoral dissertations in human geography from Swedish universities 1884-2015: demographics, formats and productivity. *Journal of Geography in Higher Education*, 42(3), 337-355. <https://doi.org/10.1080/03098265.2018.1436535>

- Taheri Ghaletaki, F., Akhavan Tafti, M., & Mohsenpour, M. (2020). Evaluate the research Literacy of the MA Educational psychology students by quality assessment Theses. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 26(4). https://journal.irphe.ac.ir/article_702977.html?lang=en
- Zamani, A., & Pouratshi, M. (2017). A critique on the quantitative status of theses and dissertations in the fields of higher education. The first national conference on the pathology of theses and dissertations in the field of humanities and Islamic sciences,